

AKO SÚ FINANCOVANÉ SLOVENSKÉ RODINNÉ DREVOSPRACUJÚCE PODNIKY?

HOW ARE SLOVAK FAMILY WOOD-PROCESSING BUSINESSES FINANCED?

Marek Kostúr¹, Mariana Sedliačiková¹

¹ Katedra ekonomiky, manažmentu a podnikania, Drevárska fakulta, Technická univerzita vo Zvolene, Zvolen, Slovenská republika

Abstrakt

Rodinné podniky zohrávajú kľúčovú úlohu v globálnej ekonomike, pričom sú jedným z hlavných motorov hospodárskeho rastu a zamestnanosti. Ich špecifický charakter a prístup k finančným rozhodnutiam ich odlišuje od nerodinných firiem. Táto práca sa zameriava na identifikáciu hlavných foriem financovania rodinných podnikov v oblasti spracovania dreva na Slovensku. V úvode sa zdôrazňuje význam podnikateľského prostredia a poukazuje sa na to, že pri finančných rozhodnutiach rodinné firmy často zvažujú nielen ekonomické faktory, ale aj emocionálne a kultúrne aspekty. Štúdia analyzuje rôzne faktory ovplyvňujúce finančné rozhodovanie rodinných firiem, vrátane ich preferencie využívania vlastného kapitálu a opatrného prístupu k riziku. Metodológia tejto štúdie kombinuje analýzu sekundárnych zdrojov a primárny výskum prostredníctvom dotazníka. Výskum zahŕňal 491 podnikov, z ktorých 392 boli rodinné firmy v segmente spracovania dreva na Slovensku. Výsledky ukázali, že rodinné podniky uprednostňujú interné financovanie, pričom iba v menšej miere využívajú externé zdroje, len niektoré z nich kombinujú oba zdroje financovania. Úvery na prevádzkový kapitál sa nevyužívali v tak veľkej miere ako sme predpokladali.

Odporúčania pre budúci výskum zahŕňajú hlbšiu analýzu dôvodov, prečo rodinné firmy preferujú interné financovanie a ako by mohli lepšie využívať externé zdroje.

Kľúčové slová:

rodinný podnik, finančné zdroje, financovanie podnikov, drevospracujúci priemysel

Abstract

Family businesses play a key role in the global economy, serving as one of the main drivers of economic growth and employment. Their specific nature and approach to financial decision-making set them apart from non-family firms. This paper focuses on identifying the main forms of financing for family businesses in the wood-processing industry in Slovakia. The introduction emphasizes the importance of the business environment and highlights that family firms often consider not only economic factors but also emotional and cultural aspects when making financial decisions. The study analyzes various factors that influence the financial decisions of family firms, including their preference for internal capital and their cautious approach to risk. The methodology of this study combines secondary source analysis with primary research conducted through questionnaires. The research involved 491 companies, 392 of which were family firms in the wood-processing sector in Slovakia. The results showed that family businesses prefer internal financing, with only a smaller number utilizing external sources, and some combining both forms of financing. Working capital loans were not used as extensively as initially expected. Recommendations for future research include a deeper analysis of the reasons why family firms favor internal financing and how they could better utilize external sources.

Key words:

family business, financial resources, business financing, wood-processing industry

Úvod

Podnikateľský sektor je významným motorom hospodárskeho rastu a zamestnanosti (Doucet et al., 2021). Rodinné podniky, na rozdiel od nerodinných podnikov, zohľadňujú pri finančných rozhodnutiach nielen ekonomické, ale aj neekonomické faktory. Patria sem rodinná identita, zachovanie rodinnej tradície, vplyv a kontrola rodiny v podniku, emócie a základné hodnoty (Micheils et al., 2017). Z tohto dôvodu rodinné podniky často uprednostňujú dlhodobé ciele, aby zabezpečili svoju udržateľnosť (Schepers et al., 2020). Na finančné rozhodovanie majú veľký vplyv aj behaviorálne faktory, ako sú rodinné normy a sociokultúrne aspekty, najmä v prípade mikro, malých a stredných podnikov (Boateng et al., 2019). Rodinné podniky by sa mali vnímať ako zložité systémy, kde emocionálne väzby môžu viesť k rozhodnutiam, ktoré sa nie vždy zhodujú s tradičnou trhovou logikou (Daspit, 2017). Stănciulescu (2023) tvrdí, že finančné rozhodnutia v rodinných podnikoch nie sú riadené výlučne finančnými faktormi. Sú formované širšou škálou nefinančných motivácií rodinných vlastníkov. To často vedie k preferencii interného financovania pred externými zdrojmi (Ramirez et al., 2017). Gonzáles et al. (2013) zdôrazňujú, že rodinné podniky majú sklon byť opatrnejšie, čo vedie k nižšej úrovni zadlženosti. Rozhodnutia o kapitálovej štruktúre v súkromných podnikoch často závisia od preferencií vlastníkov, ktorí majú posledné slovo. Tieto rozhodnutia zahŕňajú dve konkurenčné perspektívy: ekonomickú, ktorá sa zameriava na finančné výhody, ako sú úrokové sadzby a daňové úľavy a neekonomickú, ktorá zohľadňuje viacgeneračné ciele, averziu k riziku a zachovanie vlastníctva (Michiels et al., 2021). Finančné rozhodovanie rodinných podnikov presahuje čisto racionálnu úroveň a zahŕňa behaviorálne motivované ciele (Boateng et al., 2019). Tieto podniky čelia nielen bežným výzvam ako nerodinné firmy, ale aj dodatočnej komplexnosti spojením s podporou celej rodiny, kde finančné problémy môžu ohroziť ekonomickú stabilitu rodiny (SBA, 2018).

Táto štúdia skúma financovanie rodinných podnikov v drevospracujúcom priemysle na Slovensku, čo je aktuálna téma vzhľadom na kolísajúce ceny dreva. Cieľom štúdie je identifikovať kľúčové formy financovania rodinných podnikov v tomto sektore,

pričom sa kladie dôraz na pochopenie používania externých zdrojov financovania, napriek predpokladanej nižšej závislosti na cudzom kapitále.

Rodinné podniky sú rozšírenou a dlhoročnou formou podnikania, ktorá zohráva dôležitú úlohu v národných ekonomikách. Na Slovensku rodinné podniky prispievajú k 30 % až 40 % HDP a poskytujú prácu viac ako 40 % obyvateľstva. V rámci Európskej únie rodinné podniky zamestnávajú až 60 % pracovnej sily v členských štátoch (Alvarez, 2019). Napriek ich významu boli rodinné podniky na Slovensku len nedávno legislatívne uznané. Významným momentom bolo prijatie novely zákona č. 112/2018 Z.z., ktorá bola schválená 30. septembra 2022 a nadobudla účinnosť 1. júla 2023. Táto novela umožňuje formálnu registráciu rodinných podnikov, čím podporuje hospodársky rast a umožňuje cielený akademický výskum problematiky. Podľa tohto zákona sa rodinný podnik definuje ako subjekt, kde aspoň dvaja členovia rodiny majú väčšinu hlasovacích práv, jeden člen rodiny je štatutárnym orgánom a dvaja členovia rodiny majú prospech z viac ako 50 % čistého zisku po zdanení, okrem iných kritérií (zákon č. 112/2018 Z.z., 2022).

Podpora a rozvoj rodinných podnikov sú čoraz viac vnímané ako kľúčové pre hospodársku stabilitu, a preto je nevyhnutné pochopiť ich finančné stratégie, vrátane prístupu k alternatívnym zdrojom financovania, úverom a využívania štátnej podpory. Výskum Yeh a Liao (2021) naznačuje, že rodinné podniky sú často vystavené vyššiemu riziku než nerodinné podniky, a to kvôli obmedzeným zábezpekám, krátkej úverovej histórii a nedostatku finančnej gramotnosti. Z tohto dôvodu často uprednostňujú využívanie vlastných zdrojov pred externými pôžičkami. Vyššie úverové riziko spojené s malými a strednými podnikmi (MSP) sťažuje prístup k externému financovaniu, čo vedie rodinné podniky k tomu, aby kombinovali financie domácností a podnikov (Sedliačiková et al., 2021).

Slovenský drevársky a nábytkársky priemysel spolu s celulózo-papierenským sektorom tvoria drevospracujúci priemysel (DSP), ktorý má na Slovensku dlhoročnú tradíciu a veľký potenciál (Moresová et al., 2020; Halaj et al., 2018). Tento sektor táži z dostatku domácich surovín, spracovateľských kapacít (najmä v prípade ihličnatého

dreva) a stabilnej priemyselnej diverzifikácie (približne 2,5 % za posledné desaťročie). Napriek tomu však čelí výzvam, ako sú nedostatok cielenej stratégie rozvoja, zastarané technológie, nízky záujem investorov a nedostatočná finalizácia produktov (Hajdúchová, Hlaváčková, 2019). V súčasnosti v slovenskom drevospracujúcom sektore pôsobí viac ako 5 300 podnikov. V Európe je ich až 397 000 a predstavujú 19,6 % všetkých podnikov (Malá et al., 2019). Rastúca lesnatosť Slovenska, ktorá dosahuje 41,2 % tiež prispieva k významnosti tohto sektora (Šebeň et al., 2018).

Metodika

Metodologický postup predloženého príspevku bol rozdelený do niekoľkých logicky usporiadaných častí. V prvej fáze bola vykonaná analýza sekundárnych zdrojov, ktorá sa zamerala na problematiku rodinných podnikov v súvislosti s ich financovaním a na drevospracujúci sektor, v ktorom bol výskum realizovaný. V tejto časti boli použité metódy analýzy, syntézy, sumarizácie, popisu, porovnávania, dedukcie a analógie.

V ďalšej fáze výskumu boli na základe získaných teoretických poznatkov skúmané vybrané finančné aspekty rodinných podnikov pôsobiacich v drevospracujúcom priemysle na Slovensku prostredníctvom dotazníkovej metódy. Štruktúrovaný dotazník obsahoval 17 otázok rozdelených do dvoch hlavných častí.

Prvá časť dotazníka sa sústredila na identifikáciu a charakteristiku rodinných podnikov pôsobiacich v drevospracujúcom priemysle. Rodinné podniky boli identifikované na základe novej definície zakotvenej v novele zákona č. 112 z roku 2018. Z. z. Na základe prijatia uvedenej novely zákona sa rodinný podnik definuje ako: obchodnú spoločnosť, družstvo alebo fyzickú osobu (podnikateľa) kde najmenej: dvaja členovia spoločnej rodiny vykonávajú priamo alebo nepriamo väčšinu hlasovacích práv; jeden člen spoločnej rodiny je štatutárnym orgánom alebo členom štatutárneho orgánu, dvaja členovia spoločnej rodiny majú hospodársky prospech z podnikania spolu viac ako 50 % zisku po zdanení; jeden člen spoločnej rodiny je v pracovnoprávnom vzťahu s fyzickou osobou – podnikateľom, ktorá riadi podnik.

Druhá časť dotazníka bola zameraná na podrobnejšiu identifikáciu metód financovania a pôvodu kapitálu. Primárne dáta boli získané prostredníctvom dotazníkového prieskumu realizovaného medzi rodinnými podnikmi pôsobiacimi v drevospracujúcom priemysle na Slovensku. Oslovených bolo celkovo 5 343 drevospracujúcich podnikov pôsobiach na Slovensku. Databáza kontaktov bola vytvorená na základe údajov z Finstatu (2022).

Vnútoraná konzistencia dotazníka bola hodnotená pomocou Cronbachovho alfa koeficientu (Cronbach, 1951):

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \times \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^k s_i^2}{s^2} \right) \quad (1)$$

k – je počet položiek testu,

$\sum$ – je súčet rozptylov jednotlivých položiek; s^2 – je rozptyl celkového skóre.

Dotazník bol umiestnený na platforme Google Questionnaires a distribuovaný prostredníctvom e-mailov v období od februára 2023 do mája 2023. Podľa Finstatu (2022) sa na Slovensku v drevospracujúcom priemysle nachádza celkovo 5 357 podnikov. Naša výskumná vzorka pozostávala z 2 300 rodinných podnikov, ktoré boli náhodne vybrané a pôsobia v drevospracujúcom priemysle na základe klasifikácie SK NACE.

Veľkosť skúmanej vzorky bola určená podľa nasledujúceho matematického vzťahu, ktorý je určený na výpočet minimálneho počtu respondentov (Hong, 2017):

$$n = \frac{p(1-p)}{\frac{e^2}{z^2} + \frac{p(1-p)}{N}} \quad (2)$$

n – minimálny počet respondentov,

z – koeficient spoľahlivosti (pri hladine spoľahlivosti 95 % je premenná $z = 1,96$),

p – podiel znaku (pre neznáme hodnoty sa dosadzuje $p = 0,5$),

e – prijateľná miera chyby (hladina významnosti bola stanovená na 5 %),

N – veľkosť základného súboru (N=3 573).

Na základe dostupných literárnych zdrojov boli formulované tri hypotézy:

H1: Predpokladá sa, že rodinné podniky uprednostňujú interné zdroje pred externými zdrojmi na financovanie svojich podnikateľských aktivít.

Podľa Michielsa et al. (2021) sa rodinné podniky zvyknú vyhýbať externým zdrojom financovania kvôli strate slobody alebo čiastočnej strate kontroly nad rodinou, najmä vzhľadom na zvýšenie vplyvu nových nerodinných akcionárov. Z tohto dôvodu sa predpokladá, že väčšina rodinných podnikov nebude vôbec využívať externé zdroje financovania. Očakáva sa, že hlavným dôvodom budú emocionálne a morálne faktory nad tými finančnými.

H2: Predpokladá sa, že väčšina rodinných podnikov používa prevažne vlastné zdroje na financovanie svojho podnikania.

Rodinné podniky sú v niekoľkých aspektoch finančného správania a rozhodovania špecifické. Používanie výlučne vlastných zdrojov na chod podniku je do istej miery nákladnejšie a znižuje ziskovosť podniku. Podľa Michielsa et al. (2017) je tento prístup unikátny z hľadiska finančného správania. Jia (2013) tvrdí, že rodinné podniky čelia neúmerným ťažkostiam pri získavaní dlhodobých cudzích zdrojov. Na základe výskumov viacerých autorov, vrátane Michielsa, rodinné podniky prevažne používajú na svoj chod iba vlastné zdroje.

H3: Predpokladá sa, že v prípade, ak si rodinné podniky vezmú úver, ide prevažne o prevádzkový úver.

Podľa Blocka et al. (2013) majú rodinné podniky tendenciu inovovať a expandovať. Rast podniku môže byť na začiatku veľmi nákladný, čo môže podnietiť podniky využiť prevádzkový úver na expanziu, ak nie sú schopné získať úver na investičné potreby. Jia (2013) vo svojom výskume naznačuje, že hospodársky rast rodinných podnikov môže byť výsledkom využitia prevádzkových úverov, avšak toto riešenie nie je optimálne z hľadiska optimalizácie kapitálovej štruktúry podniku. Prezentované hypotézy boli vyhodnotené testom hypotéz o relatívnej početnosti.

Výsledky a diskusia

Prezentovaný výskum pracoval s chybou odhadu 5 % ($e=0,05$) a s hladinou spoľahlivosti 95 % ($z=1,96$), pričom veľkosť základného súboru ($N=3\,573$) bola známa. Na základe predchádzajúcich údajov bola vypočítaná minimálna veľkosť výskumnej vzorky – 384 slovenských rodinných podnikov pôsobiach v drevospracujúcom priemysle. Celkovo sa prieskumu zúčastnilo 392 respondentov, čím bola splnená podmienka minimálnej veľkosti vzorky, a preto môžu byť výsledky zovšeobecnené na celý základný súbor, teda na celú populáciu rodinných podnikov pôsobiach v drevospracujúcom priemysle. Vysokú vnútornú konzistenciu škály použitej pre škálované položky dotazníka dokazuje hodnota Cronbachovho alfa, ktorá dosiahla 0,89.

Väčšina respondentov uviedla, že ich rodinný podnik patrí medzi mikro podniky (76 %) alebo malé podniky (21 %). Stredne veľké podniky tvoria 2 % vzorky a len 1 % rodinných podnikov spadá do kategórie veľkých podnikov. Väčšina z nich funguje ako spoločnosť s ručením obmedzeným (64,5 %) alebo vo forme živnosti (36,5 %). Vek podniku, teda dĺžka jeho pôsobenia na trhu, je významným faktorom z hľadiska financovania rodinných podnikov. Najčastejší vek podnikov sa pohybuje medzi 6 až 11 rokmi (39 %), 15 % podnikov pôsobí na trhu 11 až 15 rokov, 15 % podnikov uviedlo dobu fungovania medzi 6 a 10 rokmi, 14 % medzi 16 a 20 rokmi, 11 % pôsobí 1 až 5 rokov a len 1 % respondentov podniká menej ako 1 rok.

Abdulsaleh et al. (2013) tvrdia, že veľkosť podniku a dĺžka jeho pôsobenia na trhu majú len zanedbateľný vplyv na spôsob financovania rodinných podnikov. Podľa Boatenga et al. (2019) rodinné podniky preferujú financovanie z vlastných zdrojov, najmä v počiatočných fázach podnikania, a až po dlhšom období sa otvárajú cudzím zdrojom financovania. Najväčšie zastúpenie vo výskumnej vzorke majú rodinné podniky pôsobiace v Banskobystrickom kraji (36 %), Bratislavský kraj je zastúpený 15 %, Trenčiansky kraj 13 %, Nitriansky kraj 11 %. Žilinský kraj má mierne menšie zastúpenie (9 %), Košický kraj má podobné zastúpenie (8 %), nasledovaný Trnavským krajom so 6 % zastúpením a najmenej, len 2 %, odpovedalo z Prešovského kraja. Z respondentov bolo 58 % majiteľov rodinných podnikov, 16 % spolumajiteľov, 12 % zamestnancov, 8 % technických a ekonomických zamestnancov a 6 % manažérov. Očakávaná snaha zamerať dotazník predovšetkým na majiteľov a manažérov bola teda naplnená. Tento prístup bol zvolený najmä s cieľom zabezpečiť čo najvyššiu presnosť vyplnených údajov a zároveň overiť rodinné väzby v podniku. Predpokladá sa, že bežný zamestnanec nemusí mať dostatočné informácie o rodinných väzbách v podniku, kde pracuje.

Všetky tri hypotézy boli vyhodnotené testom hypotéz o relatívnej početnosti. Výsledky prieskumu ukazujú, že rodinné podniky využívajú externé zdroje len v 13 % prípadov (52 podnikov) a uprednostňujú interné zdroje financovania v 47 % prípadov (184 podnikov). Kombináciu oboch foriem financovania zvolilo 40 % respondentov (156 podnikov). Pri hladine významnosti 5 % bola nulová hypotéza zamietnutá v prospech alternatívnej hypotézy, t. j. rodinné podniky uprednostňujú interné zdroje pred externými pri financovaní svojich podnikateľských aktivít (Tabuľka 1).

Tab. 1: Test hypotézy H1

n	p	p₀	u	p
392	0,668	0,5	7,06	0,000

Zdroj: vlastné spracovanie

Rodinné podniky často preferujú interné financovanie, aby si udržali kontrolu nad podnikom a minimalizovali vplyv externých investorov (Thiele, 2017). Ďalším dôvodom je rýchlejší prístup k financiám, pretože získavanie externých zdrojov môže byť časovo náročný proces.

Hypotéza H2 predpokladala, že väčšina rodinných podnikov používa prevažne vlastné zdroje na financovanie svojho podnikania. Až 55 % (čo predstavuje 216 rodinných podnikov) odpovedalo, že nepoužíva zahraničné zdroje vo svojich podnikateľských aktivitách. Naopak, 45 %, čo predstavuje 176 rodinných podnikov, uviedlo, že používajú zahraničné zdroje. Výsledky testu hypotézy o relatívnej početnosti sú uvedené v Tabuľke 2.

Tab. 2: Test hypotézy H2

n	p	p₀	u	p
392	0,55	0,5	2,03	0,021

Zdroj: vlastné spracovanie

Na hladine významnosti 5 % bola nulová hypotéza zamietnutá v prospech alternatívnej, t. j. rodinné podniky používajú vlastné zdroje na financovanie svojho podnikania. Podľa Michielsa et al. (2017) je tento odlišný prístup jedinečný z hľadiska finančného správania. Michiels et al. (2021) súhlasia s výsledkami tohto výskumu, keďže existuje nesúlad v metódach financovania rodinných podnikov v porovnaní s nerodinnými podnikmi. Finančný sektor je vysoko regulovaným odvetvím, kde hráči na trhu musia dodržiavať pravidlá stanovené finančnými regulačnými orgánmi a úspešnosť bánk závisí od kvality poskytovaných služieb (Nidar et al., 2020).

Hypotéza H3 predpokladala, že ak si rodinné podniky berú úver, ide prevažne o prevádzkový úver. Pre túto hypotézu bola vzorka respondentov zúžená len na tie podniky, ktoré využívali zahraničné zdroje financovania, t.j. 176 podnikov. Dôvod prevádzkového účelu ako dôvod na získanie úveru si zvolilo 44,3 % zo 176 rodinných podnikov, ktoré používajú zahraničné zdroje financovania. Výsledky testu hypotézy o relatívnej frekvencii sú uvedené v Tabuľke 3.

Tab. 3: Test hypotézy H3

n	p	p₀	u	p
176	0,44	0,5	-1,52	0,064

Zdroj: vlastné spracovanie

Pri hladine významnosti 5 % nemožno potvrdiť, že rodinné podniky preferujú prevádzkový úver. K tomuto zisteniu existuje len veľmi málo výskumov. Väčšina štúdií (Esonbaeva, 2023; Rossi, 2022; Brülhart, 2020) sa zameriava hlavne na skúmanie využívania úverov rodinnými podnikmi z hľadiska času, namiesto účelu jeho použitia.

Záver

Drevospracujúce rodinné podniky na Slovensku primárne používajú výlučne interné zdroje financovania svojich podnikateľských aktivít (47 %), iba 13 % využíva výlučne externé zdroje a 47 % používa kombináciu oboch. Toto potvrdzuje hypotézu H1, ktorá predpokladala, že rodinné podniky uprednostňujú interné zdroje pred externými zdrojmi financovania svojich podnikateľských aktivít. Výsledkom je relatívna neochota rodinných podnikov zadlžovať sa, čo môže viesť k nižšej návratnosti vlastného kapitálu v porovnaní s externým kapitálom. Rodinné podniky na Slovensku prevažne financujú svoje podnikanie z vlastných zdrojov (55 %), pričom iba 45 % využíva externé zdroje. Toto potvrdzuje hypotézu H2, ktorá tvrdila, že väčšina rodinných podnikov financuje svoje podnikanie hlavne z vlastných zdrojov. Tento výsledok ukázal odlišné správanie rodinných podnikov v porovnaní s nerodinnými podnikmi. Hypotéza H3 predpokladala, že rodinné podniky, ktoré využívajú úver, ho používajú ako prevádzkový úver, teda úver spojený s každodenným chodom podniku. Rodinné podniky na Slovensku používajú prevádzkové úvery v 44,3 % prípadov, a na hladine významnosti 5 % nebolo možné potvrdiť, že rodinné podniky preferujú prevádzkový úver.

Budúce výskumy by mali jednoznačne vychádzať z klasifikácie rodinných podnikov podľa aktuálnej novely zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych

podnikoch, ktorá jasne definuje rodinný podnik v podmienkach Slovenskej republiky podľa platnej legislatívy od 1. júla 2023. Taktiež by bolo potrebné preskúmať konkrétne príčiny neochoty rodinných podnikov využívať úvery a iné externé zdroje financovania.

PodĎakovanie

Tento výskum bol podporený projektmi VEGA č. 1/0011/24, APVV-20-0004, APVV-21-0051, APVV-22-0238, APVV-23-0116, COST CA23117, COST CA23157, Financované EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V05-00016 (IPA ESG č. 3/2024 a IPA ESG č. 4/2024)

Literatúra

ABDULSALEH, Abdulaziz; WORTHINGTON, Andrew. 2013. Small and Medium-sized Enterprises Financing: A review of literature. *International Journal of Business and Management*, 8 (14). Dostupné z: <https://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/view/26253>.

ALVAREZ, Saiz, RUIZ, Palma M. J. 2019. Handbook of Research on Entrepreneurial Leadership and Competitive Strategy in Family Business. *Advances in Business Strategy and Competitive Advantage Book Series*. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/profile/Maria-Jesus-Moreno-Dominguez/publication/357082121>.

AMPENBERGER, Markus; SCHMID, Thomas; ACHLEITNER, Ann-Kristin; KASERER, Christoph. 2013. Capital structure decisions in family firms: Empirical evidence from a bank-based economy. *Review of Managerial Science*, 7 (3), 247-275. <https://doi.org/10.1007/s11846-011-0077-2>.

ANTOV, Peter; SAVOV, Viktor; NEYKOV, Nikolay. 2020. Sustainable bio-based adhesives for eco-friendly wood composites: A review. *Wood Research*, 65, 51-62. Dostupné z: <https://www.academia.edu/download/88917004>.

- BLOCK, Joern; MILLER, Danny; JASKIEWICZ, Peter; SPIEGEL, Frank. 2013. Economic and technological importance of innovations in large family and founder firms: An analysis of patent data. *Family Business Review*, 26 (2), 180-199. <https://doi.org/10.1177/0894486513477454>.
- BRÜLHART, Marius; LALIVE, Rafael; LEHMANN, Tobias; SIEGENTHALER, Michael. 2020. COVID-19 financial support to small businesses in Switzerland: Evaluation and outlook. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 156, 1-13. <https://doi.org/10.1186/s41937-020-00060-y>.
- BOATENG, Bernard; SILVA, Mauricio; SEAMAN, Claire. 2019. Financing decisions of migrant family businesses: The case of a Ghanaian-owned shop in Kent. *Journal of Family Business Management*, 9 (1), 24-39. <https://doi.org/10.1108/JFBM-11-2017-0037>.
- CHRISMAN, James J.; PATEL, Pankaj C. 2012. Variations in R&D investments of family and nonfamily firms: Behavioral agency and myopic loss aversion perspectives. *Academy of Management Journal*, 55 (4), 976-997. <https://doi.org/10.5465/amj.2011.0211>.
- DOUCET, Pablo; REQUEJO, Ignacio. 2022. Financing constraints and growth of private family firms: Evidence from different legal origins. *Finance Research Letters*, 44. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102034>
- DURAN, Patricio; KAMMERLANDER, Nadine; ESSEN, Marc V.; ZELLWEGER, Thomas. 2015. Doing more with less: Innovation input and output in family firms. *Academy of Management Journal*, 59 (4), 1224-1264. <https://doi.org/10.5465/amj.2014.0424>.
- ESONBAEVA, Gulrukh. 2023. Some urgent issues of lending to family business entities. *Economics and Education*. DOI: https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss2/a8
- FINSTAT. 2022. Databáza firiem a organizácií. Dostupné z: <https://finstat.sk/databaza-firiem-organizacii>.
- GONZÁLEZ, Maximiliano; GUZMÁN, Alexander; POMBO, Carlos; TRUJILLO, Maria-Andrea. 2013. Family firms and debt: Risk aversion versus risk of losing control.

<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2012.02.014>.

HALAJ, Daniel; SEDLIAČIKOVÁ, Mariana; MALÁ, Denisa. 2018. Customer behavior on the Slovakian roundwood market: A case study. *BioResources*, 13, 6003-6020.

<https://doi.org/10.15376/biores.13.3.6003-6020>.

HAJDÚCHOVÁ, Iveta. 2021. Efficiency of wood-processing enterprises: Evaluation based on DEA and MPI: A comparison between Slovakia and Bulgaria for the period 2014-2018. *Forests*, 12 (8). <https://doi.org/10.3390/f12081026>.

HAJDÚCHOVÁ, Iveta; HLAVÁČKOVÁ, Petra. 2019. Vplyv globálnej ekonomiky na lesnícko-drevársky sektor v Českej a Slovenskej republike. *Acta Facultatis Xylogiae Zvolen*, 560, 135-146. Dostupné z: https://df.tuzvo.sk/sites/default/files/15-2-14-hajduchova-hlavackova_1.pdf.

HONG, Yongmiao. 2017. *Probability and Statistics for Economists*. Singapore: World Scientific Publishing Company. https://doi.org/10.1142/9789813228825_0001.

JANSEN, Katrien; MICHIELS, Annelen; VOORDECKERS, Wim; STEIJVERS, Tensie. 2023. Financing decisions in private family firms: A family firm pecking order. *Small Business Economics*, 61, 495-515. <https://doi.org/10.1007/s11187-022-00711-9>.

JIA, Ye. 2013. Small business loan guarantees as insurance against aggregate risk. *Journal of Macroeconomics*, 13, 455-479. <https://doi.org/10.1515/bejm-2012-0110>.

KELLERMANNNS, Franz W.; KIMBERLY, A. Eddleston; RAVIN, Sarathy; FRAN, Murphy. 2012. Innovativeness in family firms: A family influence perspective. *Small Business Economics*, 38, 85-101. <https://doi.org/10.1007/s11187-010-9268-3>.

LANDRY, Suzanne; FORTIN, Anne; CALLIMACI, Antonello. 2013. Family firms and the lease decision. *Journal of Family Business Strategy*, 4 (3), 176-187. <https://doi.org/10.1016/j.jfbs.2013.02.001>.

MADISON, Kristen; HOLT, Daniel. T.; KELLERMANNNS, Franz W.; RANFT, Annie L. 2016. Viewing family firm behavior and governance through the lens of agency and stewardship theories. *Family Business Review*, 29, 65-93. <https://doi.org/10.1177/0894486515594292>.

MALÁ, Denisa; SEDLIAČIKOVÁ, Mariana; DRÁBEK, Josef; JELAČIĆ, Denis; MINÁROVÁ, Martina. 2019. Consumer perception of environmentally sustainable products of Slovak wood processing enterprises. *Drvna Industrija*, 70, 407-418. <https://doi.org/10.5552/drvind.2019.1916>.

MICHIELS, Anneleen; SCHEPERS, Jelle; VANDEKERKHOF, Pieter; CIRILLO, Alessandro. 2021. Leasing as an alternative form of financing within family businesses: The important advisory role of the accountant. *Sustainability*, 13 (12), 6978. <https://doi.org/10.3390/su13126978>.

MICHIELS, Anneleen; UHLANER, Lorraine; DEKKER, Julie. 2017. The effect of family business professionalization on dividend payout. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 24 (4), 971-990. <https://doi.org/10.1108/JSBED-01-2017-0023>.

MICHIELS, Anneleen; MOLLY, Vincent. 2017. Financing decisions in family businesses: A review and suggestions for developing the field. *Family Business Review*, 30 (4), 369-399. <https://doi.org/10.1177/0894486517736958>.

MORESOVÁ, Mária; SEDLIAČIKOVÁ, Mariana; KAŠČÁKOVÁ, Alena. 2020. Global determinants of sustaining and developing family enterprises in Slovakia. *Globalization and its Socio-Economic Consequences*, 74. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20207405007>.

MULIER, Klaas; SCHOORS, Koen; MERLEVEDE, Bruno. 2016. Investment-cash flow sensitivity and financial constraints: Evidence from unquoted European SMEs. *Journal of Banking & Finance*, 73, 182-197. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2016.09.013>.

MUHAMMAD, Mushtaq; YET, Chu Ei; TAHIR, Muhammad; NASIR, A. Majid. 2021. Capital structure of family firms: The effect of debt and equity market timing. *Journal of Family Business Management*. <https://doi.org/10.1108/JFBM-09-2019-0059>.

NIDAR, S. Rahman; ANWAR, Mokhamad; KOMARA, Ratna; LAYYINATURROBANIYAH, Layyinaturrobanayah. 2020. Determinant of regional development bank efficiency for their sustainability issues. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 8 (1), 1133-1145. [https://doi.org/10.9770/jesi.2020.8.1\(76\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.8.1(76)).

- OECD. (2019). *OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2019*. Dostupné z: <https://www.oecd.org/en/topics/smes-and-entrepreneurship.html>.
- PARKITNA, Agnieszka; GADEK, Magdalena. 2023. Dynamic model of the efficiency of small enterprises. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 11 (1), 306-330. [https://doi.org/10.9770/jesi.2023.11.1\(19\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2023.11.1(19)).
- ROSSI, Koile; MULE, Robert. 2022. Loan uptake and return on investment in commercial real estate in Kenya: A case of Kenya property developers association premium members. *The International Journal of Business & Management*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3257816>.
- RAMIREZ, Miguel A.; CALVO, Juan C. A.; MARTINEZ, Ernesto. N. 2017. Determinants of capital structure: Family businesses versus non-family firms. *Czech Journal of Economics and Finance*, 67 (2), 80-103. Dostupné z: <https://ideas.repec.org/a/fau/fauart/v67y2017i2p80-103.html>.
- SCHEPERS, Jelle; VOORDECKERS, Wim; STEIJVERS, Tensie; LAVEREN, Eddy. 2020. Long-term orientation as a resource for entrepreneurial orientation in private family firms: The need for participative decision making. *Sustainability*, 12, 5334. <https://doi.org/10.3390/su12135334>.
- SEAMAN, Claire; MCQUAID, Ronald; PEARSON, Michael. 2014. Networks in family business: A multi-rational approach. *The International Entrepreneurship and Management Journal*, 10 (3), 523-537. <https://doi.org/10.1007/s11365-014-0297-4>.
- ŠEBEŇ, Vladimír; KUČERA, Miloš; MERGANICOVA, Katarina; KONÔPKA, Bohdan. 2018. The current state of non-forest land in the Czech Republic and Slovakia: Forest cover estimates based on the national inventory data. *Forestry Journal*, 64 (3), 207-222. <https://doi.org/10.1515/forj-2017-0043>.
- SEDLIAČIKOVÁ, Mariana; MORESOVÁ, Maria; ALÁČ, Patrik; DRÁBEK, Josef. 2021. How do behavioral aspects affect the financial decisions of managers and the competitiveness of enterprises? *Journal of Competitiveness*, 13, 99-116. <https://doi.org/10.7441/joc.2021.03.06>.

- SHARMA, Pramodita. 2004. An overview of the field of family business studies: Current status and directions for the future. *Family Business Review*, 17 (1), 1-36. <https://doi.org/10.1111/j.1741-6248.2004.00001.x>.
- SLOVAK BUSINESS AGENCY. 2018. *Štúdia rodinného podnikania na Slovensku*. [online] Dostupné z: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/3_studia_rodinneho_podnikania_na_slovensku.pdf
- SLOVAK BUSINESS AGENCY. 2020. *Bariéry rodinného podnikania*. [online] Dostupné z: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/bariery_rodinneho_podnikania_na_slovensku_0422020.pdf
- STĂNCIULESCU, Gabriela D.; IOANID, Alexandra. 2023. Family business succession in ICT-based industries. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 11 (2), 237-258. [https://doi.org/10.9770/jesi.2023.11.2\(19\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2023.11.2(19)).
- THIELE, Felix. K. 2017. Family businesses and non-family equity: Literature review and avenues for future research. *Management Review Quarterly*, 67, 31-63. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11301-017-0123-5>.
- TOBAK, J., NAGY, Adrian; PETO, Károly; FENYVES, Veronika; NÁBRÁDI, Andras. 2018. The main factors determining effective operation in case of a family business. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 24(5), 1065-1074. <https://doi.org/10.1108/IJEBR-04-2018-0203>.
- WILLIAMS JR., Ralph; PIEPER, Torsten; KELLERMANN, Franz W.; ASTRACHAN, J. H. 2018. Family firm goals and their effects on strategy, family, and organization behavior: A review and research agenda. *International Journal of Management Reviews*, 20, 63-S82. <https://doi.org/10.1111/ijmr.12167>.
- WERNER, Arndt; SCHELL, Sabrina; HAUNSHILD, Ljuba. 2019. How does a succession influence investment decision, credit financing, and business performance in small and medium-sized family firms? *International Entrepreneurship and Management Journal*, 17, 423-446. <https://doi.org/10.1007/s11365-019-00573-y>.

XIANG, Dong; CHEN, Jiakui; TRIPE, David; ZHANG, Ning. 2019. Family firms, sustainable innovation, and financing cost: Evidence from Chinese hi-tech small and medium-sized enterprises. *Technological Forecasting and Social Change*, 144, 499-511.

<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.12.026>.

YEH, Yin-Hua; LIAO, Chen-Chieh. 2021. The impact of market and industry risk on family succession. *North American Journal of Economics and Finance*, 55.

<https://doi.org/10.1016/j.najef.2019.101088>.

Kontaktné údaje autorov:

Ing. Marek Kostúr

Katedra ekonomiky, manažmentu a podnikania
Drevárska fakulta,
Technická univerzita vo Zvolene,
T. G. Masaryka 24, 960 01 Zvolen, Slovenská republika
E-mail: xkosturm@is.tuzvo.sk

prof. Ing. Mariana Sedliačiková, PhD.

Katedra ekonomiky, manažmentu a podnikania
Drevárska fakulta,
Technická univerzita vo Zvolene,
T. G. Masaryka 24, 960 01 Zvolen, Slovenská republika
E-mail: sedliacikova@tuzvo.sk

Open Access. Publikace „Ako sú financované slovenské rodinné drevospracujúce podniky?“ je distribuovaná s otvoreným prístupom dle podmínek licence Creative Commons Attribution (CC BY).

